

Smeri razvoja detektivske dejavnosti

Mitja Klavora

Namen prispevka

V prispevku na podlagi izkušenj in prognoze razvoja dejavnosti ugotavlja naloge, ki bi jih lahko opravljali detektivi, ki jih državni organi počasi, nekvalitetno ali ne izvajajo.

Detektivska dejavnost je v opredeljena kot zasebna, zaradi javnega interesa regulirana dejavnost. Pojavi se 1989, zakon detektivom nekatere dejavnosti izrecno prepoveduje. Pregled pravne ureditve pokaže, da bi detektivi glede na usposobljenost in pogoje, ki jih morajo izpolnjevati (zaupanja vredne osebe, varnostno preverjanje, visoka izobrazba), lahko opravljali več nalog, kot jih danes, predvsem v »javnem interesu« in v interesu udeležencev v sodnih postopkih, tudi v kazenskem postopku, kjer je položaj oškodovanca nesorazmerno šibek, položaj obdolženca oz. obtoženca pa v primerjavi z državnimi organi neuravnotežen. Predvsem gre za zbiranje, vrednotenje in analizo dokazov, za zbiranje obvestil od oseb ter za iskanje oseb in predmetov, povezanih s kaznivimi dejanji. Pri izvrševanju kazenskih sankcij pa za nadzor nad pogojnimi izpusti, prostimi izhodi in podobno. Prispevek prikaže možnosti sodelovanja detektivov in napotuje na potrebne spremembe zakonodaje, obravnava pa tudi uvedbo instituta koncesije pri teh dejavnostih.

Metodologija

analiza aktivnosti detektivov in zakonskih ureditev, prognoza razvoja

Ugotovitve

Detektivstvo kot dejavnost je možno šteti kot alternativo, dopolnitev ali nadomeščanje dejavnosti državnih organov in s tem izboljšati in poceniti servis za državljane

Omejitve/uporabnost raziskave

Implementacija zahteva zakonodajne posege

Praktična uporabnost

Daje razvojne usmeritve panogi in možne smeri dodelave postopkov ter prikaže racionalizacijo, pocenitve in povečanje učinkovitosti delovanja države

Izvirnost/pomembnost prispevka

je nekonvencionalen pogled na delovanje nedržavnih subjektov na področjih, ki pomenijo državni monopol

Ključne besede: detektivi, detektivska dejavnost

1 Uvod

Detektivska dejavnost¹ v Sloveniji je praksa, ki so jo prinesli novi družbeni in lastninski odnosi in se je pričela pravno in praktično oblikovati po letu 1990. Dejavnost je izključno komercialna dejavnost z rahlim poskusom države, da bi bila kljub vsemu deloma tudi v korist države kot celote, predvsem z določbo o obveznem naznanjanju kaznivih dejanj.

Osnova delovanja je strogo pogodbeni odnos, ki je zaupnega značaja, zasebnega detektiva zavezuje in omejuje interes naročnika, ki je tudi osnova za pridobitev nekaterih podatkov iz evidenc državnih organov in drugih organizacij, ki drugim državljanom niso dostopni.

Detektivska dejavnost sodi v zasebno varnostno dejavnost, ki jo predstavlja skupaj z zasebnim varovanjem in je do državnega varovanja v posebnem odnosu, lahko bi celo rekli, da predstavlja vzporedno dopolnitev javne varnosti, s katero pa nima organizacijsko tehničnih in pravnih povezav.

Zakonska ureditev je kljub prizadevanjem države, da tako imenovane regulirane dejavnosti čim bolj utesni in zmanjša njihovo tržno prisotnost, tako ohlapna in dovolj nedosledna, da zasebnim detektivom omogoča praktično enake možnosti za delo, kot jih ima državni aparat. Razlika je morda v finančnih in na nekaterih področjih tudi v tehničnih zmožnostih, vendar je istočasno gotovo uporaba razpoložljivih zmogljivosti bistveno bolj racionalna, popolna, dosledna in domiselna s čimer se ta materialni razkorak zmanjša.

Zasebni detektivi niso in ne morejo biti konkurenčni dejavnik državnim preiskovalnim službam, predvsem ne v celovitosti in vseobsežnosti svojih aktivnosti, vsekakor pa so lahko dobra rešitev za tiste, ki menijo, da se jim državni uslužbenci ne posvetijo dovolj in si lahko plačajo bolj intenzivne storitve, ki niti niso nujno tudi bolj kvalitetne, kot bi bile državne ob enaki pozornosti.

Detektivska dejavnost je v Republiki Sloveniji urejena z ZDD1², ki j bil sprejet v letu 2011. Zakon je dejavnost opredelil kot zasebno, vendar zaradi javnega interesa, regulirano dejavnost. V RS je dejavnost relativno nova, saj se pojavi v letu 1989, prva regulacija z zakonom pa v letu 1994.

Zakon predpisuje, kaj smejo detektivi delati in katere dejavnosti so jim izrecno prepovedane. ZDD1 je dovoljene dejavnosti celo zožil v primerjavi s preteklo ureditvijo. Pregled pravne ureditve jasno pokaže, da bi detektivi glede na usposobljenost in druge pogoje, ki jih morajo izpolnjevati (zaupanja vredne osebe, varnostno preverjanje, visoka izobrazba) lahko opravljali bistveno več nalog, kot jih danes, predvsem v »javnem interesu« in v interesu udeležencev v sodnih postopkih, tudi v kazenskem postopku, kjer je položaj oškodovanca nesorazmerno šibek, položaj obdolženca oz. obtoženca pa v primerjavi z državnimi organi neuravnotežen.

Predvsem gre za zbiranje, vrednotenje in analizo dokazov, za zbiranje obvestil od oseb ter za iskanje oseb in predmetov, povezanih s kaznivimi dejanji. Pri izvrševanju kazenskih sankcij pa za nadzor nad pogojnimi izpusti, prostimi izhodi in podobno. Prispevek prikaže možnosti sodelovanja detektivov in napotuje na potrebne spremembe zakonodaje, ki bi omogočila vključitev detektivov v navedene postopke, obravnava pa tudi uvedbo instituta koncesije pri teh dejavnostih.

¹ Mitja Klavara, 2010, Detektivska dejavnost v Sloveniji, Dnevi varstvoslovja, Fakulteta za varnostne vede

² Zakon o detektivski dejavnosti, UL RS št.17/2011

2 Ocena stanja po 22 letih

Prvi detektivi so se v Sloveniji pojavili v letih 1989 in 1990, ko je v tedanji Jugoslaviji prišlo do nenadne podjetniške liberalizacije. Zvezna vlada, ki ji je predsedoval hrvatski politik Ante Marković je pripravila zakonodajo, ki je omogočala zasebno podjetništvo na vseh področjih in praktično brez omejitev. V množični evforiji ustanavljanja podjetij in splošne podjetniške pobude so se pojavili tudi posamezniki, ki so pričeli s podjetniškimi aktivnostmi na področju zasebnega varovanja in detektivstva. V letu 1990 so se v tedanjem Republiškem sekretariatu za notranje zadeve pričele prve aktivnosti za regulacijo teh področij podjetniške dejavnosti. Priprave na osamosvojitve in sama osamosvojitve sta zavrli te aktivnosti. Po konsolidaciji nove države v letu 1992 je tedanje Ministrstvo za notranje zadeve dobilo nalogo, da pripravi zakonodajo. Prvi zakon o detektivski dejavnosti je bil v parlamentu sprejet v letu 1994, predpisal je tudi ustanovitev zbornice, kot obvezne stanovske oblike združevanja za detektive in ji dal tudi večino nalog na področju organiziranosti, izobraževanja, podeljevanja licenc in nadzora nad strokovnim delom detektivov.

Zbornica¹ se je v preteklih 15 letih izkazala, svoje poslanstvo je opravila z odliko². Pri tem je s Statutom in drugimi internimi akti ter na podlagi Kodeksa zgledno uredila delovanje zbornice in njenega članstva. V vsem času delovanja ni prihajalo do večjih kršitev pravil ali do ekscesov v delovanju zbornice in članstva. Pri tem ni brez pomena dejstvo, da je detektivska skupnost v Sloveniji majhna in s trenutno 81 licenciranimi detektivi na pomeni velikega varnostnega tveganja za človekove pravice. Prav tako pa v gospodarskem smislu ne pomeni pomembnega dejavnika slovenske ekonomije.

Dvajsetletna praksa delovanja detektivov v Sloveniji je izredno pomembna, saj so detektivski dejavniki tiste ponudbe na trgu poizvedovalnih storitev, ki je država ne more ali ne želi izvajati. Obstaja pa interes gospodarskih družb in posameznikov, da si te storitve zagotovijo. Pri tem gredo v deset tisoče primeri poizvedovanja o dolžnikih, brez česar bi bila sodišča še bolj obremenjena in bi bili sodni zaostanki še večji. V tisoče gredo primeri preprečenih in rešenih zavarovalniških in lizinških goljufij, ki so jih uspešno reševali detektivi, primeri iskanja oseb in premoženja pa so dodobra razbremenjevali tudi državne organe. Pri vseh teh primerih so bili zelo redki primeri kršitev človekovih pravic ali storitve kaznivih dejanj, v mnogih kazenskih in civilnih sporih proti njim pa se je izkazalo, da so detektivski delovali zakonito, etično in moralno.

Ugovori? Morda bi lahko kaj bilo boljše, vendar v danih okoliščinah trditev drži.

Obdobje, ki je za nami je imelo znotraj časovne premice kar nekaj faz. Od prvega obdobja entuziazma zbornice in države, preko zamrznitev oz. ohladitev odnosov in prekinitve sofinanciranja do zadnjega obdobja, ko je država zbornico na nek način razlastila. Vzela si je pristojnosti, ki ji po mojem mnenju ne gredo v pojmovanju in vlogi sodobne države, pokazala je totalno zbirokratiziranost. Strinjam se sicer z izhodiščem, da je pri detektivski dejavnosti v nekem delu izkazan tudi javni interes. Vendar bi moral biti ta interes upoštevan v pozitivnem smislu. Torej na način, ki priznava, da ta dejavnost pozitivno vpliva na nekatere procese v družbi, na pa javni interes v tem smislu, da država preko regulacije iz gospodarske dejavnosti skuša napraviti neke vrste »paradržavno« dejavnost, pri čemer pa ne izkaže prav nobenega argumenta za potrebnost tega, predvsem pa v to nič ne vložiti. Tolažba, da se ta naša država tako vede na vseh področjih, nam malo pomaga. Kopiči si pristojnosti, posledica teh so seveda neke obveze, ki pa jih država dela na svoj patološki način: počasi, neživljensko, togo, »poznavalsko« in seveda nesorazmerno drago. Smo pač pristali na točki, ki so si jo zamislili uradniki s podporo politike.

¹ Detektivska zbornica Republike Slovenije, Ljubljana, Stegne 21

² Detektiv, revija DeZRS, 2011, uvodnik

Vendar se tu naša pot ne sme ustaviti. Nujno je začeti z aktivnostmi, ki bodo to stanje spremenile. Trenutno žal ni sogovornika, ki bi znal prisluhni in upal kaj spremeniti. Čas bo prinesel tudi na tem področju spremembe, le pot moramo začrtati in določiti cilj. In cilj je lahko le vzpostavitev takšne ureditve, ko bo zbornica samostojno, neodvisno in strokovno opravljala naloge, ki jih je dosedanjih 16 let.

Kaj pa sam poklic? Vidimo, da neke velike širitve¹ v dveh desetletjih poklic ni doživel, pričakovanja so bila verjetno v veliki meri drugačna, bolj ambiciozna. Realnost trga pa je drugačna, poti, kako podjetja in posamezniki rešujejo in preiskujejo probleme so mnogotere.

Detektivi bomo morali v prihodnje poiskati tržne niše, kjer bomo iskali svoj prostor. Ena od smeri je verjetno pot sodelovanja v predkazenskih postopkih kot pomoč obrambi pri zbiranju obvestil, iskanju in zavarovanju sledi, njihovem vrednotenju in pojasnjevanju. Druga je zagotovo področje revizije in raznih oblik dela, ki dobivajo predpono »forenzični«. Tretje pa je večja vključitev slovenskih detektivov v mednarodni prostor in povezave z uveljavljenimi mednarodnimi detektivskimi agencijami.

Perspektiv je veliko, trg se širi vsebinsko in geografsko, prihajajo novi, izobraženi in uka željni mladci in mladenke. Še sami moramo morda premagati ovire in meje, ki nam včasih

3 Delo detektivov

Glede na zakonsko ureditev je potrebno upoštevati, kako detektivsko dejavnost in s tem delo detektivov ureja zakonodaja. Pri tem je slovenski zakon dokaj podroben, definira tako dejavnost kot pravice in upravičenja detektivov.

2. člen ZDD1 določa pojem detektivske dejavnosti v Sloveniji:

- (1) Detektivska dejavnost je zbiranje, obdelava, posredovanje podatkov in informacij ter svetovanje na področju preprečevanja kaznivih ravnanj, ki jo za naročnikove potrebe opravlja po tem zakonu detektiv, ki ima izdano licenco in izpolnjuje pogoje v skladu s tem zakonom.
- (2) Detektivska dejavnost je regulirana gospodarska dejavnost, namenjena naročnikom detektivskih storitev, ki jo Republika Slovenija regulira zaradi varovanja javnega reda, javne varnosti, osebne varnosti in dostojanstva naročnikov, tretjih oseb in detektiva, ki neposredno opravlja dejavnost.

25. člen zakona določa detektivovo delovno področje

(1) Detektiv lahko opravlja dejavnosti na področjih, ki so opredeljene s tem zakonom.

(2) Detektiv pridobiva informacije:

- osebah, ki so pogrešane ali skrite in o povzročiteljih premoženjskih in nepremoženjskih škod;
- anonimnih pisanjih o piscih in odpošiljateljih anonimnih pisanj;
- dolžnikih in njihovem premoženju;
- predmetih, ki so pogrešani ali izgubljeni;
- dokaznem gradivu in dejstvih, potrebnih za zavarovanje ali dokazovanje pravic in upravičenj stranke pred sodišči, drugimi pravosodnimi organi in drugimi organi oziroma organizacijami, ki v postopkih odločajo o teh pravicah;
- spoštovanju konkurenčne prepovedi in konkurenčne klavzule;

¹ Škrabar, Trivunovič, Požru 2011, Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, FVV

- uspešnosti in poslovnosti poslovnih subjektov;
 - kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo ter o njihovih storilcih;
 - zlorabah pravice do zadržanosti z dela zaradi bolezni ali poškodbe, zlorabah uveljavljanja pravice do povračila stroškov prevoza na delo in z dela, dela pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog ter o drugih disciplinskih kršitvah in kršilcih.
- (3) Detektiv vroča pisemske in druge pošiljke naslovnikom. Kadar vročanje pošilk urejajo posebni predpisi, mora detektiv izpolnjevati pogoje v skladu s temi predpisi.
- (4) Detektiv svetuje fizičnim in pravnim osebam na področju preprečevanja kaznivih ravnanj.
- (5) Detektiv načrtuje in izvaja zaščito poslovnih skrivnosti, informacijskih sistemov, ekonomskih in osebnih podatkov in informacij.
- (6) Detektiv opravlja upravičenja, ki so mu podeljena z drugimi zakoni.

26. člen zakona določa detektivova upravičenja

(1) Detektiv ima naslednja upravičenja:

- zbira podatke od oseb ali iz javno dostopnih virov;
- pridobiva podatke iz evidenc;
- osebno zaznava;
- uporablja tehnična sredstva.

(2) Detektiv lahko opravlja storitve za naročnika samo v okviru dejavnosti, določenih v tem zakonu ali v drugem zakonu.

27. člen takole opredeljuje zbiranje podatkov od oseb ali iz javno dostopnih virov

Detektiv lahko pridobiva informacije neposredno od osebe, na katero se podatki nanašajo, in od drugih oseb, ki s podatki razpolagajo, če so jih pripravljene dati prostovoljno, ter iz javno dostopnih virov.

Pogled na zakonsko besedilo samo pokaže, da je zakonodajalec skušal zelo podrobno opredeliti detektivsko dejavnost in detektive natančno uokviriti v neko področje delovanja, ki je bolj kot ne omejitveno definirano. Pri tem se je pravna ideja sestavljalcev zadnjega zakonskega besedila zelo približala ureditvi, ki velja za državne represivne organe. Za državne organe, ki lahko tudi s silo uveljavljajo voljo države velja, da smejo opravljati le tiste dejavnosti, opravila in ukrepe, ki jim jih zakon izrecno dovoljuje. Seveda je to logiko težko aplicirati na detektivsko dejavnost, saj je njena pravna in dejanska narava popolnoma drugačna, predvsem pa detektiv ne izvaja nalog v imenu države in ne uveljavlja državne volje s prisilnimi metodami in sredstvi.

Za primerjavo sem uporabil definicijo detektivske dejavnosti, kot jo opredeljuje veljavni predpis v Veliki Britaniji¹, ki pokaže, da je možno enako stvar povedati tudi krajše, enostavneje in kljub temu zelo natančno, predvsem pa brez ambicije poddržavljanja dejavnosti, ki je po svoji vsebini najprej gospodarska dejavnost. Detektivsko dejavnost² opredeljuje kot:

(1) to any surveillance, inquiries or investigations that are carried out for the purpose of:

- (a) obtaining information about a particular person or about the activities or whereabouts of a particular person; or
- (b) obtaining information about the circumstances in which or means by which property has been lost or damaged

V prevodu: nadzor, poizvedbe ali preiskave, ki se izvajajo zaradi:

- (a) pridobivanja informacij o določeni osebi ali dejavnosti ali o dejavnostih in iskanju določene osebe;

¹ Tony Imossi, sekretar IKD (Mednarodno združenje detektivov), 2010, Konferenca IKD Pecs, Madžarska

² Private Security Industry Act, 2001, Velika Britanija

ali

(b) pridobivanje informacij o okoliščinah, v katerih ali vzrokih, zaradi katerih je bilo neko premoženje izgubljeno ali poškodovano.

Zakaj primerjavo prav s to zakonsko ureditvijo? Zato, ker je detektivstvo prav v Veliki Britaniji dejavnost, ki je zelo razširjena predvsem pa v modernem času ena od najstarejših v Evropi. Sami umeščajo pojav detektivov na otoku v leto 1913 in naslednje leto bodo praznovali 100. obletnico detektivstva. Pravna ureditev pa je glede na trajanje dejavnosti mnogo novejšega datuma, saj so detektivi prvo pravno priznanje v parlamentu doživeli leta 1969, dotlej pa je bila dejavnost pravno nedefinirana in so jo izvajali kot vsako drugo podjetniško dejavnost.

1969 – Private Investigators Bill – Tony Gardner MP

1972 – Committee on Privacy – Sir Kenneth Younger

1972 – Security Industry Licensing Bill – Norman Fowler MP

1973 – Private Detectives Control Bill No. 1

1973 – Private Detectives Control Bill No. 2 – M Fidler MP

1970/80 – House of Lords – Lord Ted Willis

1980/90 – Private Security Registration Bill – Bruce George MP

2000 – Private Security Industry Bill

2001 – Private Security Industry Act 2001

Navedeni so predpisi, ki urejajo delo in poslovanje detektivov ter izdajanje licenc. Seveda so razlike v pravnem sistemu med državama velike, ključna pa je ta, da predpisi, ki jih izdajo različni organi v okviru svoje pristojnosti, ostajajo v veljavi in jih novejši predpisi praviloma le dopolnijo ali razveljavijo le posamezna neustrezne določbe. Zakonodajni postopek v parlamentu je po obrazložitvah g. Imosija odvisen od posameznih poslancev, ki vložijo zakone v sprejem po dolgotrajnem proučevanju in tehtanju potrebnosti ali nepotrebnosti sprememb.

Poklic detektiv

Vsaka razprava o detektivski dejavnosti se mora začeti in končati pri osebi, ki to dejavnost opravlja. Detektiv namreč ne more biti kdorkoli, saj je narava dela takšna, da zahteva od detektiva osebne kvalitete, osebne sposobnosti in veščine ter širok specter izobrazbe, vse skupaj pa oplemeniteneno z izkušnjami, ki se lahko pridobivajo na zelo različnih področjih dela. Že zakon v Sloveniji postavlja zahteve, ki jih za mnoge druge poklice mirno spregleda. Začenši z zahtevano stopnjo izobrazbe, ki je na splošno raven izobrazbe še relativno visoka, zahteve po nekaznovanosti, zahteve po varnostnem preverjanju, zahteve po zavarovanju dejavnosti in ne nazadnje zahteve, da to delo opravlja oseba, ki je vredna javnega zaupanja.

Vstopne zahteve so takšne, da formalno postavljajo detektiva blizu poklicem, kot so odvetnik, notar, izvedenec, kriminalist, socialni delavec, psiholog, poslovni svetovalec in podobni poklici, ki delujejo in sodelujejo v različnih procesih na področju prava in ekonomije. Poleg teh formalnih zahtev pa je detektiv izpostavljen še dejstvu svobodne konkurence na prostem trgu. Razmere od njega zahtevajo širino razmišljanja, iznajdljivost, prilagodljivost razmeram pa tudi psihofizično vzdržljivost in potrpežljivost. Najkrajšo definicijo detektiva pa je podal sekretar IKD Tony Imossi v svoji predstavitvi¹, ki pravi:

¹ Tony Imossi, sekretar IKD 2010, konferenca IKD, Pecs, Madžarska

“A good Private Investigator is a highly skilled professional”

Torej, dober detektiv je visoko usposobljen profesionalc

Detektiv¹ je torej na nek način iskalec objektivne resnice. Beseda detektiv izvira iz latinščine. *Detegere, detectum* pomeni odkriti, razkriti. Uspeh detektiva pri odkrivanju, razkrivanju, preiskovanju je rezultat njegovih prizadevanj, ki so sestavljena iz discipline, nadarjenosti, ustvarjalnosti ipd. Detektivu se pogosto očita poseganje v zasebnost, čeprav je prav oni tisti člen v verigi, ki pomaga ščititi interese posameznikov ali gospodarskih družb.

Kaj je torej tisto, česar ne najdemo v zakonu, je pa dano v poslanstvo detektivom? Ob domnevi, da je detektiv vsaj povprečje tistega, kar navajam kot nekakšne predpogoje za uspešno delo, je možnosti za njegovo delo zelo veliko.

Detektivi so tisti, ki pri svoji dejavnosti tehnično opravljajo vrsto nalog in dejanj, ki jih lahko uvrstim pod okrilje zakonskih alinej, niso pa v zakonu izrecno zapisane²:

zbiranje informacij od vrste ljudi, ki delajo ali se slučajno znajdejo na krajih ali območjih, kjer se zgodijo ali dogajajo procesi, ki so kasneje vsebina interesa državnih organov, pravnih oseb ali posameznikov; ljudje informacije in podatke posredujejo prostovoljno, praksa kaže celo, da mnogokrat raje detektivom kot predstavnikom države (policistom, kriminalistom, inšpektorjem ali drugim uradnim osebam) pri čemer se detektivom ni potrebno držati formalnih procesnih določil, ki veljajo za policiste in kriminaliste, ki so včasih preveč toga ali pa so togi njihovi izvajalci; ob tem so detektivi vezani le na pogodbeno naročilo, ki so ga prevzeli, nimajo nikakršnih teritorialnih ali časovnih omejitev za delo, predvsem pa je pri njih zagotovo višja stopnja motivacije, saj jim uspešno preiskovanje pomeni vir dohodka, ki je v neposredni povezavi z učinkom preiskovanja; oblike zbiranja informacij so pri zasebnih detektivih lahko zelo nekonvencionalne, saj jim predpisi nikjer ne prepovedujejo nagrajevanja posameznikov v primeru, ko jim le-ta posreduje koristno informacijo, pri tem pa so vezani le na soglasje naročnika, če gre za dodatne stroške, sicer pa je morebitna nagrada stvar poslovne ocene v konkretnem primeru;

Zakon o detektivski dejavnosti je dokaj odprt, kar zadeva dostop do nekaterih zbirk podatkov, ki jih vodijo različni državni organi in druge institucije; detektivom je tako zakon omogočil dostop do evidence zaposlenih, do evidence lastnikov motornih vozil plovil in do evidence stalno in začasno prijavljenih oseb po njihovem bivališču;

kljub prepovedim, ki jih določa zakon o detektivski dejavnosti, obstaja vrsta možnosti, kako ugotavljati nekatera dejstva in okoliščine, ki zadevajo posameznika, ki je objekt konkretne preiskave; tako je mogoče sedaj že na podlagi zakonskih določb npr. fotografiranje na javnem kraju, možno je pridobivanje fotografij in posnetkov iz medijev, možno je opazovanje gibanja oseb in vozil z osebnim zaznavanjem, ne glede na to, da je tehnično podobna dejavnost, ko to počne policije opredeljena kot tajno opazovanje;

¹ Škrabar, Trivunovič, Požru 2011, Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, FVV

² Mitja Klavora, 2010, Detektivska dejavnost v Sloveniji, Dnevi varstvoslovja, FVV

možnosti uporabe medijev in drugih oblik javno dostopnih informacij so praktično neomejene in je možnost uporabe bistveno večja kot v policiji, saj je konkretna dejavnost detektiva ozko usmerjena na posameznika, skupino ljudi ali organizacijo ter praviloma časovno omejena in je tako možnost spremljanja na takšen način bistveno olajšana in vsekakor bolj učinkovita;

možnosti uporabe tehničnih pripomočkov, ki jih sicer uporablja kriminalistična tehnika je zelo široka, pri tem pa je edina omejitev poznavanje sredstev in sposobnost njihove uporabe, deloma pride do problem primerjav in tolmačenja na takšen način zbranega dokaznega gradiva pred sodišči, pri čemer pa ne bi smelo biti težav pri uporabi različnih laboratorijev, tudi policijskih, ko izvedenci del svoje dejavnosti opravljajo tudi za uporabnike izven policijskih in pravosodnih organov, k čemer jih zavezuje zakonodaja;

morebitna uporaba posebnih preiskovalnih tehnik, kot so npr. poligrafsko testiranje, iskanje drog s pomočjo šolanih psov, testiranje neznanih snovi s sumom prisotnosti nedovoljenih substanc in podobno je zasebnim detektivom v celoti na razpolago, saj to niso metode in sredstev, ki bi jih zakon posebej dovoljeval v uporabo varnostnim službam državnih organov;

spremenjena kazenska procesna zakonodaja daje v predkazenskem postopku detektivom široke možnosti; Zakon o kazenskem postopku¹ je do neke mere izenačil vse tožilce, ki se lahko pojavijo v kazenskem postopku; predvsem je to pomembno pri predlogih za izvedbo posameznih preiskovalnih dejanj² v primeru, ko storilec kaznivega dejanja ni znan; to pravico ima po veljavni zakonodaji "upravičeni tožilec", medtem ko je po prejšnji zakonodaji bila ta pravica rezervirana le za javnega (državnega) tožilca; tovrstna sodna praksa že obstaja, vendar verjetno še ni dovolj izkušenj s takšnimi primeri, da bi lahko govorili o ustaljeni sodni praksi, predvsem preiskovalnih sodnikov, o tovrstnih predlogih;

področje, ki je zasebnim detektivom absolutno prepovedano je poseganje v komuniciranje s pomočjo tehničnih pripomočkov, ko gre za telefon, telefaks, za pisemske pošiljke in za računalniške sisteme; zanimiva pa je morda ugotovitev, da zakon opredeljuje kot prisluškovanje le uporabo tehničnih sredstev, medtem ko osebno prisluškovanje (neposredno poslušanje) na eni strani ni opredeljeno kot poseben ukrep niti v še veljavnem Zakonu o notranjih zadevah, niti v Zakonu o kazenskem postopku in na drugi strani tudi ni sankcionirano v Kazenskem zakoniku RS kot kaznivo dejanje; torej lahko ugotovim, da je takšno, morda bolj staromodno prisluškovanje na razpolago zasebnim detektivom

Detektivom pa je prepovedano izvajati naslednja opravila oz. aktivnosti, ki so ekskluzivno dodeljena državnim varnostnim službam:

- nadzorstvo in snemanje telefonskih pogovorov in drugih oblik komuniciranja s tehničnimi sredstvi;
- tajno policijsko sodelovanje, tajno opazovanje in sledenje ter slikovno snemanje;
- navidezni odkup predmetov;
- navidezno podkupovanje;
- prisluškovanje v prostorih s tehničnimi napravami;
- dostop do računalniškega sistema banke ali druge pravne osebe, ki opravlja finančno ali drugo gospodarsko dejavnost.

4 Ocena potenciala trga detektivskih dejavnosti

V Sloveniji v okviru DeZRS, torej legalno na podlagi podeljene licence deluje nekaj nad 80 detektivov. Število je ustaljeno blizu te številke že nekaj let, v času obstoja zbornice pa je bilo

¹ Zakon o kazenskem postopku, UL RS št. 32/2012 (ZKP-UPB8), čl. 63 in drugi

² Prav tam, čl. 59

podeljenih preko 144 licenc¹. To razmerje kaže, da se število opuščenih licenc bliža številu aktivnih. Z razlogi opustitve se zbornica raziskovalno ni ukvarjala, obstaja pa nekaj ponavljajočih se vzrokov, med katerimi je na visokem mestu tudi »pomanjkanje dela«, kar pomeni, da detektivov zaslužek ni omogočal dostojnega življenja, Nekateri bivši detektivi so celo navajali, da jim zaslužek ne omogoča niti plačevanja letne članarine zbornici.

V nasprotju z velikimi pričakovanji se detektivska dejavnost v času obstoja v Sloveniji ni široko razmahnila. Iskanje vzrokov bi zahtevalo poglobljeno raziskavo, kar pa ni tema tega prispevka, v katerem lahko le ugotovim dejstvo stagnacije. Očitno je, da vzroke lahko iščemo v različnih smereh, od omejitvene zakonodaje do premajhne poslovne prodornosti in morda tudi do nelojalne konkurence ter neobstoja močnega detektivskega lobija. Ob tem pa se zastavlja vprašanje, kje in katere so poti, ki bi detektivstvo kot dejavnost bolj vpletle v poslovne in druge procese v družbi.

Detektivi² delajo največ na delovnopravnem področju, kot so kontrole delavcev na bolniškem dopustu, ugotavljanje disciplinskih kršitev in alkoholiziranosti ter notranje kontrole v delovnih okoljih in postopki ob inšpekcijskih pregledih. Detektivi delujejo tudi na področju izvršilnega postopka in sicer zbirajo podatke o premoženju dolžnika, ugotavljajo njegovo dejansko prebivališče in opravljajo izvensodne poravnave ter se občasno kot pooblaščenci upnika udeležujejo rubežev in izvršilnih prodaj. Sledi preiskovanje prometnih nesreč in prometnih prekrškov ter drugih škodnih dogodkov za odškodninske postopke. Veliko manj pa so prisotni na področjih poslovne obveščevalne dejavnosti³ in pri preiskovanju velikih zlorab v gospodarskih družbah in drugih poslovnih subjektih.

Udeležba detektivstva kot gospodarskega sektorja je v slovenski ekonomiji zanemarljiva po obsegu in finančnih tokovih. Pri vsaki takšni dejavnosti, ki je na tako nizki ekonomski ravni, pa so praviloma velike možnosti rasti. Preiskovalne storitve so v današnjem gospodarskem prostoru in času nujnost, vprašanje pa je, kolikšno je zavedanje o tem in kakšen je sploh interes odločevalcev, da se za to odločajo, V veliki meri je še vedno prisotno prepričanje, da je vsako preiskovanje stvar države in njenih organov, ostaja torej neke vrste paternalistična filozofija, ki je bila značilna za razmere družbene lastnine kapitala. Pri tem pa sta seveda prisotni dve dejstvi in sicer:

visoka stopnja državnega lastništva kapitala

država daje vtis, da je še vedno pristojna za reševanje vseh družbenih problemov, s čimer pa le želi zadržati visoko stopnjo kontrolizacije in vpliva na procese v družbi

Na drugi strani pa je v zakonodaji in praksi prevladal revizijski pristop, ki je z uvedbo revizij, kot obveznega nadzora lastnikov, utemeljil revizijske postopke kot zadosten in končen način delovanja lastnikov pri nadzoru nad delovanjem poslovodnih organov družb.

Trg detektivskih storitev je torej v Sloveniji plitev in ozek, saj glede na število prebivalstva in na število poslovnih subjektov število detektivov sploh ni visoko. Očitno torej ne gre toliko za količinski⁴, kot bolj za kakovostni problem trga detektivskih storitev.

¹ Škrabar, Trivunovič, Požru 2011, Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, FVV

² Škrabar, Trivunovič, Požru 2011, Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, FVV

³ Business intelligence activities

⁴ V Sloveniji je 1 detektiv na 24.000 prebivalcev, v Italiji na 15.000

5 Možna nova področja dela

Detektivstvo¹ je v najširšem pomenu dejavnost, ki predstavlja zbir ukrepov, ki naj bi posamezniku ali podjetju omogočila naknadno ugotoviti potek nekih dogodkov, ki so se zgodili ali se dogajajo na njihovo škodo, država pa jim s svojimi mehanizmi ne more zagotoviti zadostne varnostne storitve.

Glede na to opredelitev menim, da je potrebno iskati in delovati v treh smereh:

- razširiti ponudbo storitev, ki jih je mogoče opravljati na podlagi obstoječe ureditve
- oceniti, opredeliti in predlagati storitve, ki bi jih detektivi lahko opravljali za državo ali celo namesto države
- oceniti, opredeliti in predlagati regulacijo nekaterih dejavnosti, ki jih opravljajo posamezni strokovnjaki ali skupine, dejavnosti pa so vsebinsko detektivska dejavnost, vendar niso regulirane

V prvem primeru gre za povečano vlogo detektivske metodologije dela pri korporativnem upravljanju družb, v konceptu korporativne varnosti ter s tem širitev delovnega področja detektivov tudi v notranje poslovanje družb. Področje dela je v tem primeru izredno široko od najenostavnejših opravil trgovinskih in hotelskih detektivov pa vse do visoko usposobljenih posameznikov v vrhnjih ravneh korporativnega upravljanja ter do sodelovanja v revizorskih timih.

V drugem primeru gre za dejavnosti, ki jih država opravlja na različnih področjih, kjer troši velika sredstva, naloge pa opravljajo uradniki, ki za takšne naloge niso usposobljeni, kar pomeni, da je delo opravljeno slabo ali pa sploh ni. Takšni primeri so na primer razni skladi, ki upravljajo velika sredstva, pri svojem delu pa ne zmorejo ali ne znajo stroškov zmanjšati ali povrniti (zlorabe na področju stanovanjskih skladov, preživninski sklad, socialni transferi, pokojninski transferi in podobno).

V tretjem primeru pa gre za napredek na področju tehnologije, ki vedno znova pri uporabnikih povzroča škodo zaradi zlorab, kjer so tipičen primer internetne oz. komunikacijske zlorabe. Uporabniki oz. oškodovanci seveda iščejo pomoč najprej pri državi, ki jim te pomoči v takšnem obsegu in kakovosti ne more zagotoviti, zato iščejo naprej v zasebnem sektorju. Tu pa se seveda pojavijo tehnični strokovnjaki, ki so visoko usposobljeni za tovrstno tehnologijo, vendar to delo opravljajo kot neregulirani poklici-inženirji, katerih delo pa je praktično enako delu detektivov in bi morali po mojem mnenju izpolnjevati enake ali podobne pogoje kot detektivi. Takšno dejavnost bi morali opredeliti kot detektivstvo oz. zahtevati, da se opravlja v okviru detektivske dejavnosti.

Razvojne možnosti novih področij dela:

1. Razvijanje aktivnosti na področju korporativne varnosti
2. Razvijanje aktivnosti za pomoč javnemu sektorju
3. Razvijanje aktivnosti za pomoč zasebnemu sektorju na področju preiskav, ki jih opravljajo revizijske družbe
4. Razvijanje dejavnosti v predkazenskem in kazenskem postopku za pomoč oškodovancem ali storilcem kaznivih dejanj
5. Razvijanje aktivnosti v predkazenskem in kazenskem postopku kot koncesijska dejavnost in alternativa državnim varnostnim organom in službam

¹ Mitja Klavora, 2012, predavanje za člane ICS, Ljubljana

6. Razvijanje aktivnosti na področju iskanja oseb, nadzora nad osebami, ki jim je izrečen ukrep za zagotovitev prisotnosti in nad osebami, ki prestajajo zaporne kazni ali so na pogojnem odpustu s prestajanja zaporne kazni

6 Možne oblike dela v okviru sedanje zakonodaje

6.1 Področje korporativne varnosti

Sistemska tehnično¹ in vsebinsko sta možni dve različni vlogi detektiva v procesih korporativne varnosti (z vidika sistemskega naročnika)

- 1 Opravlja svetovalne, preiskovalne in varnostne naloge po naročilu uprave družbe
- 2 Opravlja svetovalne, preiskovalne in varnostne naloge po naročilu lastnikov, ki niso istočasno v menedžmentu

Nujno mora priti do zavedanja upravljalcev družb, predvsem pa lastnikov kapitala o potrebi po celovitosti korporativne varnosti v sistemu korporativnega upravljanja. Gre za ključen premik v odnosu do varnosti in sicer bi lahko rekel, da je nujen spremenjen koncept varnosti "od sistema vratarjev do sistema varnostnih menedžerjev"

V gledanjih in pristopih upravljanja družb, je potrebno vplesti zavest o pomembnosti varovanja vseh poslovnih procesov, ki se odvijajo v neki družbi ali drugi obliki organiziranja opravljanja proizvodnih ali storitvenih dejavnosti, ne glede na sektor lastništva.

Seveda lahko obstaja celo temeljno nasprotje med principi korporativne varnosti in interesi trenutnih upravljalcev premoženja, ki ga lahko poimenujem tudi *varnostni paradoks v korporativnem upravljanju*. Gre namreč za razmere, ko menedžment družbe ni zainteresiran, da bi se nekateri poslovni procesi nadzirali, ker se s tem zoži njihov manevrski prostor za delovanje v škodo lastnikov oz. za prikrivanje slabih poslovnih potez in rezultatov.

Detektivi so glede na usposobljenost in tudi specializacijo tiste osebe, ki lahko sodelujejo pri izdelavi varnostne ocene, varnostne prognoze in varnostnih načrtov. Pri tem pa morajo seveda upoštevati celovitost pogleda na varnost v neki družbi in doseči vseobsežnost koncepta. Pri tem je nujno opredeliti prioritete in najhujše dejavnike tveganja in preprečevalne sisteme vzpostaviti glede na ravni tveganja.

Aktivnosti državnih organov na področju korporativne varnosti praktično ni. Deloma je to razumljivo, saj v razmerah pretežno zasebne lastnine kapitala država nima niti pravice niti interesa preveč posegati v dogajanje v gospodarskih družbah. Žal pa je država opustila tovrstne aktivnosti tudi tam, kjer je sama lastnik kapitala oz. premoženja, ki ga upravljajo vodstvene ekipe (podjetja v večinski državni ali občinski lasti, vsi subjekti v javnem sektorju, skladi, zavodi, ustanove ipd.). Sam zunanji in naključni nadzor, ki velja sicer kot sistemski (računsko sodišče, zavezanost reviziji, javno naročanje² ipd) namreč ni zadosten mehanizem za tekoče preprečevanje škod oz. odvrčanje tveganj. Zato bi morali vsi tovrstni subjekti obvezno izdelati zemljevide tveganj z vidika korporativne varnosti in izdelati sistemske ukrepe za zaščito premoženja. Določbe v ZZV1, zahtevajo obvezne službe varovanja so rezultat zastarelega koncepta in kažejo na popolno neustreznost aktivnosti države na tem področju.

ZGD določa v nekaterih kapitalskih oblikah organiziranja obvezne revizije, v to obliko preiskovanja pa se vse pogosteje zatekajo tudi nadzorni sveti družb in drugih oblik organiziranja, tako v zasebnem kot v javnem sektorju. Ne glede na to, da je področje revizij zelo natančno urejeno v

¹ Mitja Klavora, 2012, predavanje za člane ICS, Ljubljana

² Zakona o reviziji postopkov javnega naročanja – ZRPJN-E (Uradni list RS, št. 53/07); Zakon o javnem naročanju (ZJN-2) Ur.l. RS, št. 128/2006 Spremembe: Ur.l. RS, št. 16/2008, 19/2010, 18/2011

zakonu¹ in se je stroka široko uveljavila² pa ostaja vprašanje, če pretežno računovodske revizije (beseda revizija izhaja iz latinske besede »revidere« - ponovno videti, angleško ime za revizijo pa je »audit« kar pomeni slišati) zadoščajo pri ugotavljanju vseh preteklih poslovnih ravnanj v nekem poslovnem sistemu.

6.2 Področje javnega sektorja

V javnem sektorju se pretakajo zelo velika finančna sredstva, njihova poraba je odvisna od uradnikov oz. zaposlenih oseb, ki imajo znanja in kompetence za ugotavljanje upravičenosti od porabe teh sredstev na podlagi dokumentacije in izjav upravičencev, pri tem pa zanemarijo možnosti, da se del teh sredstev odliva neupravičeno oz. neupravičenim osebam. Na drugi strani pa javni sektor (država) namenja velika sredstva za nekatere socialne in podobne transfere, ne poskrbi pa dovolj za povrnitev povsod tam, kjer je povrnitev možno doseči.

Potrebna je analiza vseh tovrstnih procesov, kjer izdatki javnega sektorja (države) dosegajo milijone evrov, povrnitev pa je zanemarljiva. Tu ne gre za klasična dolžniško upniška razmerja, poleg tega pa so organi in službe, ki delujejo na teh področjih, pretežno usmerjeni v zagotavljanje transferov upravičencem, manj pa v povračilo neupravičenih transferov oz. povračilo od zavezancev, namesto katerih država plačuje dajatve.

Vključitev detektivov, kot nadzornih in preiskovalnih mehanizmov bi zagotovo izboljšala rezultate vsaj na nekaterih področjih, saj je očitno, da država s svojimi represivnimi in pravosodnimi organi, tega ni sposobna obvladovati v celoti.

Za vzorčni primer sem izbral področje, ki je relativno novo in zato morda še manj razvito ter dokaj neučinkovito finančno vodeno. Gre za področje **preživnin**, ki ga ureja zakon³, sodi pa v delokrog posebnega sklada⁴. Več kot tri tisoč mladoletnih otrok vsak mesec dobiva nadomestilo preživnine od preživninskega sklada, ker eden od staršev, v večini primerov je to oče, svoje finančne obveznosti ne izpolnjuje. Pa čeprav je to kaznivo dejanje⁵.

Za⁶ nadomestilo preživnine iz sklada, ki pripada le tistim, ki še niso polnoletni, lahko zakoniti zastopniki zaprosijo po tem, ko so vložili zahtevo za izvršbo, ker zavezanci najmanj tri mesece niso izpolnili svojih obveznosti, postopek izvršbe pa je bil neuspešno zaključen ali traja več kot tri mesece. Takšnih otrok je v maju 2012 3660, torej približno 6% zavezancev ne izpolnjuje svojih finančnih obveznosti do otrok.

Od ustanovitve sklada je bilo izplačanih 27 milijonov evrov preživnin, sklad pa je dobil povrnjenih v celotnem obdobju 7 milijonov evrov. Vse te številke kažejo na veliko neučinkovitost že pri uveljavljanju preživnin preko sodišč in še bolj pri povrnitvi sredstev od zavezancev. Podatkov o tem, kolikšen delež zavezancev bi lahko plačevalo preživnine pa se temu izmika ni, pri tem pa je potrebno poudariti, da gre pri trenutni številki le za manjši del primerov, ki sploh pridejo do uveljavitve preko sklada. Še več pa je takšnih, ki do sklada sploh ne pridejo, saj že vstopni pogoji sklada pomenijo velik osip (samo mladoletni, neučinkovit izvršilni postopek). To kaže, da gre za širok družbeni problem, ki ima tudi velike finančne posledice za javni sektor in za državo neposredno.

¹ Uradni list Republike Slovenije št. 65 /2008 (*Revidiranje* pomeni revidiranje računovodskih izkazov, druge posle dajanja zagotovil in posle opravljanja dogovorjenih postopkov, ki se izvajajo na podlagi pravil Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov s področij revidiranja, dajanja zagotovil in etike)

² Anja Rogl, 2009, Poklic revizorja v EU in v svetu, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, EF

³ Zakon o Javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije – ZJSRS-E (Uradni list RS, št. 61/06)

⁴ Javni jamstveni in preživninski sklad Republike Slovenije

⁵ Barbara Hočevar, Nekaterih niti zapor ne premakne, članek, Delo, 28. maj 2012

⁶ Prav tam

Detektiv, ki je usposobljen za iskanje dolžnikov in drugih oseb, ki zna zbrati podatke o premoženju pravnih in fizičnih oseb, bi bil gotovo prava oseba in rešitev za dela primerov, ki jih državni sklad neuspešno rešuje. Po spremembi ZDD, ko sme detektiv opravljati naloge tudi za državne organe se tu odpira široka možnost delovanja. Zagotovo bi analiza delovanja javnega sektorja in državnih organov pokazala še vrsto tovrstnih zadev, ki bi jih lahko opravljali detektivi, lahko bi njihovo vlogo vnesli kar v same zakone, ki tovrstne primere urejajo.

Povsod tam, kjer gre za ugotavljanje dejstev, ko gre za iskanje oseb in ugotavljanje njihove dejavnosti, ko gre za iskanje premoženja je možna udeležba detektiva, ki je pravilom pri svojem delu strokoven, učinkovit in cenejši od redno zaposlenih uradnikov in uslužbencev, ki pravilom niti niso usposobljeni za takšne naloge, delo pa opravljajo praviloma v uradnih prostorih.

6.3 Področje kazenskega postopka

Detektivi se na področju kazenskega postopka, predvsem v njegovi predkazenski fazi, pojavljajo zelo redko. Čeprav zakon¹ v veliki meri izenačuje upravičene tožilce v njihovih pravicah kot na primer v treh ključnih členih:

59. člen

(1) Oškodovanec in zasebni tožilec imata pravico opozoriti med preiskavo na vsa dejstva in predlagati dokaze, ki so pomembni za to, da se ugotovi kaznivo dejanje, izsledi storilec kaznivega dejanja in ugotovijo njuni premoženjskopravni zahtevki.

(2) Na glavni obravnavi imata pravico predlagati dokaze, postavljati obdolžencu, pričam in izvedencem vprašanja, dajati pripombe in pojasnila glede njihovih izpovedb ter dajati druge izjave in postavljati druge predloge.

(3) Oškodovanec, oškodovanec kot tožilec in zasebni tožilec imajo pravico pregledovati spise in si ogledati dokazne predmete. Oškodovancu pa se sme odreči pregled spisov, dokler ni zaslišan kot priča.

1. (4) Preiskovalni sodnik in predsednik senata morata seznaniti oškodovanca in zasebnega tožilca s pravicami, ki jih imata po prvem, drugem in tretjem odstavku tega člena.

63. člen

(1) Oškodovanec kot tožilec ima iste pravice kot državni tožilec, razen tistih, ki jih ima državni tožilec kot državni organ.

(2) V postopku, ki teče na zahtevo oškodovanca kot tožilca, ima državni tožilec pravico, da do konca glavne obravnave sam prevzame pregon in zastopanje obtožbe.

144. člen

Posamezni izrazi, ki so uporabljeni v tem zakonu, imajo tale pomen:

- osumljenec, ki označuje osumljenko in osumljenca, je oseba, zoper katero je pred uvedbo kazenskega postopka pristojni državni organ opravil določeno dejanje ali ukrep zaradi obstoja razlogov za sum, da je storila ali sodelovala pri storitvi kaznivega dejanja;
- obdolženec je tisti, zoper katerega teče preiskava ali zoper katerega je vložena obtožnica, obtožni predlog ali zasebna tožba;
- obtoženec je tisti, zoper katerega je obtožnica postala pravnomočna;

¹ Zakon o kazenskem postopku (uradno prečiščeno besedilo) (ZKP-UPB8) Ur.l. RS, št. [32/2012](#)

- obsojenec je tisti, za katerega je s pravnomočno sodbo ugotovljeno, da je kazensko odgovoren za določeno kaznivo dejanje;
- izraz obdolženec, kot enotno poimenovanje za obdolženko in obdolženca, se uporablja v tem zakonu tudi kot splošen izraz za obdolženca, obtoženca in obsojenca;
- oškodovanec, ki označuje oškodovanko in oškodovanca, je tisti, kateremu je kakršnakoli njegova osebna ali premoženjska pravica s kaznivim dejanjem prekršena ali ogrožena;
- tožilec, ki označuje tožilca in tožilko, je državni tožilec, zasebni tožilec in oškodovanec kot tožilec;
- stranka je tožilec in obdolženec;
- zunajzakonska skupnost je dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze. Določbe tega zakona o zunajzakonski skupnosti veljajo tudi za registrirane istospolne partnerske skupnosti po zakonu, ki ureja registracijo istospolne partnerske skupnosti;
- policija lahko smiselno pomeni policijsko postajo, drugo enoto policije ali drugega državnega organa, katerega uslužbenci imajo pooblastila policije v predkazenskem postopku v skladu s tem zakonom.

165. člen

- (1) Če je storilec kaznivega dejanja neznan, lahko upravičeni tožilec predlaga preiskovalnemu sodniku, da opravi posamezna preiskovalna dejanja, za katera je glede na okoliščine primera smotno, da jih opravi, še preden se uvede preiskava. Če se preiskovalni sodnik ne strinja s predlogom, zahteva naj odloči o tem senat (šesti odstavek 25. člena).
- (2) Zapisniki o opravljenih preiskovalnih dejanjih se pošljejo državnemu tožilcu.

177. člen

- (1) Stranke in oškodovanec smejo med preiskavo predlagati preiskovalnemu sodniku, naj se opravijo posamezna preiskovalna dejanja. Če se preiskovalni sodnik ne strinja s predlogom strank, naj se opravi posamezno preiskovalno dejanje, zahteva, naj o tem odloči senat (šesti odstavek 25. člena).
- (2) Stranke in oškodovanec smejo dajati predloge iz prejšnjega odstavka tudi preiskovalnemu sodniku ali policiji, ki so ji prepuščena posamezna preiskovalna dejanja. Če se preiskovalni sodnik oziroma policija ne strinja s predlogom, obvesti o tem predlagatelja, ki lahko nato predlog ponovi pri preiskovalnem sodniku pristojnega sodišča.

183. člen

Če stranke in zagovornik niso bili navzoči pri posameznih preiskovalnih dejanjih, preiskovalni sodnik pa oceni, da bi bilo koristno za nadaljnji potek preiskave, da se seznanijo s pomembnimi dokazi, jih obvesti, da se lahko v določenem roku seznanijo s temi dokazi in da podajo svoje predloge za izvedbo novih dokazov.

186. člen

- (1) Oškodovanec kot tožilec in zasebni tožilec lahko zahtevata od preiskovalnega sodnika pristojnega sodišča, naj opravi preiskavo oziroma predlagata njeno dopolnitev. Med preiskavo lahko dajeta preiskovalnemu sodniku tudi druge predloge.
- (2) Glede uvedbe, izvedbe, prekinitve in ustavitve preiskave se smiselno uporabljajo tiste določbe tega zakona, ki se nanašajo na uvedbo in potek preiskave na zahtevo državnega tožilca. Če oškodovanec kot tožilec in zasebni tožilec ne prideta na zaslišanje obdolženca, čeprav sta bila v redu obveščena in tudi ne njun pooblaščenec, se šteje, da sta umaknila zahtevo za preiskavo oziroma odstopila od kazenskega pregona. Glede vrnitve v prejšnje stanje se smiselno uporabljajo določbe 58. člena tega zakona.

(3) Ko preiskovalni sodnik spozna, da je preiskava končana, obvesti o tem oškodovanca kot tožilca ali zasebnega tožilca in ga opozori, da mora v petnajstih dneh vložiti obtožnico oziroma zasebno tožbo in da se bo štelo, da je odstopil od pregona, če tega ne bi storil, in bo postopek s sklepom ustavljen. Tako opozorilo mora dati preiskovalni sodnik tudi, če senat (šesti odstavek 25. člena) zavrne predlog oškodovanca kot tožilca ali predlog zasebnega tožilca za dopolnitev preiskave zato, ker misli, da je stanje stvari dovolj razjasnjeno.

Seveda to ne pomeni, da se je država odpovedala monopolu pregona kaznivih dejanj, saj zelo široka formulacija iz člena 63 zelo nejasno pove, kje in kaj je tisto, ko tožilec nastopa kot državni organ. V nadaljevanju zakon namreč v nekaterih členih izrecno določa, da predlaga, odreja in izvaja dejanja državni tožilec.

Vendar je kljub temu široka možnost delovanja predvsem oškodovanca, da s svojim ravnanjem vpliva na potek postopka, kar kaže nekaj gornjih primerov. Seveda pa pravna neukost in prepričanje, da bo država postorila vse za svoje državljanke, povzročata, da so oškodovanci praviloma nemočni in brez vpliva na kazenski postopek. Tu gre za tipičen primer, ko bi detektiv s svojim znanjem lahko stopil na stran oškodovanca in mu pomagal pri uveljavitvi njegove vloge, ki mu jo daje zakon,

Glede na število kaznivih dejanj, predvsem s področja premoženjskih oškodovanj posameznikov in skupin, je polje možnosti delovanja detektivov zelo široko. Detektiv ima namreč praviloma vsa potrebna znanja, tako s področja prava kot drugih strok, s pomočjo katerih bi oškodovancu pomagal pri odkrivanju storilcev, pri iskanju predmetov, pri iskanju premoženja, ki je posledica kaznivega ravnanja ter pri drugih opravilih. Prav tako bi mu lahko pomagal pri dejanjih in predlogih, ki mu jih dopušča zakon. In to pomoč bi morali oškodovancu omogočiti že v začetni fazi preiskovanja, že pri iskanju in zavarovanju sledi kaznivih dejanj, saj je to ključna faza, od katere ja praviloma odvisen potek postopkov v prihodnje. Detektiv pa v teh zgodnji fazi žal ni vključen, vsa ta opravila praviloma prevzame policija, ki pa kasneje iz formalnih ali dejanskih razlogov od preiskovanja odstopi, oškodovanec pa ostane z dolgim nosom.

Podobno je z aktivnostmi osumljenca, obdolženca, obtoženca v kazenskem postopku, ki ima sicer dobro zavarovan položaj v razmerju do državnih organov, vendar mu ni omogočeno, da bi tudi sam zbiral obvestila in dokaze, ki bi bili v njegovo korist. Čisti inkvizitorni postopek je zavezoval državne organe, da zberejo vse dokaze, ki so v škodo in v korist storilca. Razvoj pa je prinesel v zakon veliko elementov kontradiktornega postopka in če bi želeli, da bi bil do obeh strank v postopku enako dosleden, bi morali tudi storilcem omogočiti, da s strokovnimi pomočniki sodelujejo že v predkazenskem postopku in seveda potem v nadaljevanju. Tu danes sicer ni nobenih formalnih ovir na načelni ravni, Zaplete pa se na primer pri izvajanju preiskovalnih dejanj, kjer zakon izrecno navaja, kdo jih opravlja in kdo sme biti pri tem prisoten. To je pravni vidik tega problema, pri možnostih izvajanja pregleda, analize, vrednotenja in pojasnjevanja sledi in dogajanj, kar pa je dejanski problem, je stanje nevzdržno, saj z ustreznimi resursi razpolagajo samo državni organi.. Tudi tu je zanesljivo prostor za strokovno delo detektiva.

7 Regulacija podobnih dejavnosti, ki predstavljajo nelojalno konkurenco

V sodobnih razmerah, ko smo priča hitrega tehnološkega in siceršnjega napredka na vseh področjih. Napredek pa ne prinaša le pozitivnih učinkov, žal je vse prevečkrat tehnološki napredek omogočil nepridipravom tudi zlorabo in s tem oškodovanje fizičnih in pravnih oseb. Najširše polje tega je področje informacijske tehnologije v najširšem pomenu te besede. Okrajšava IT je prisotna

prav v vseh segmentih življenja, človeka spremlja že pred rojstvom in še kasno v čas po njegovi smrti. Zlorabe pravzaprav v bistvu ne menjajo oblike, menjajo pa tehnologijo storitve. Anonimno pisanje, ki je poslano preko elektronske pošte namreč ostane anonimno pisanje, le sredstvo ni več črnilo in papir ter ovojnica z znamko, temveč računalnik in ustrezno omrežje.

Praktično enako velja za skoraj vsa negativna dejanja, morda je izjema tu in tam kakšno ravnanje, ki ga je pogojila prav informacijska tehnologija. V glavnem pa gre za klasična dejanja, storjena s sodobno tehnologijo.

Kljub temu pa se že nekaj let pojavlja pri nas (verjetno tudi v tujini) poseben profil ljudi, ki so si naredili ime »IT forenziki«. Seveda se niso le pojavili ampak so tudi zelo dejavni na trgu preiskovalnih storitev, ki so po svoji vsebini na las podobne detektivski dejavnosti. Ti strokovnjaki namreč ponujajo storitve preiskovanja »zlorab na področju informatike«, ki pa pravno niti niso posebej opredeljene, segajo pa od področja »zaščite informacijskih sistemov« pa do preiskav »vdorov v računalnike in omrežja«. Seveda je s tehničnega stališča v v najlepšem redu, saj je delo tehnično zelo posebno in ga ne more opraviti nihče, ki ni posebej usposobljen za to. Pri vsebini pa se po mojem zelo zaplete, saj po mojem mnenju te osebe opravljajo delo neke vrste »računalniških ali IT detektivov«, jih pa sam pristavek IT izvzema iz regulacije ZDD1, čeprav opravljajo prav detektivsko dejavnost, morda celo preiskujejo kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, ki naj bi jih smela zaenkrat preiskovati samo policija oz. sorodni organi.

Primer neregulirane dejavnosti je tudi delovanje družb, ki se ukvarjajo z izvensodno izterjavo dolgov. Zaposlene osebe v teh družbah ali njihovi pogodbeni partnerji namreč zbirajo informacije in osebne podatke o dolžnikih, te podatke obdelujejo in shranjujejo. Poleg te dokumentarne dejavnosti pa tudi iščejo dolžnike (po telefonu doma, v podjetjih, preko sosedov), kar je ena od tipičnih aktivnosti detektiva. Vendar te družbe in posamezniki delujejo kot izterjevalci za kar pa nimajo nobenega dovoljenja ali licence, čeprav bi glede regulacije veljali enaki razlogi, kot to velja za detektive.

8 Možne oblike dela, ki zahtevajo spremembo zakonodaje

Detektivi v sedanjih razmerah niso in ne morejo biti konkurenčni dejavnik državnim preiskovalnim službam, predvsem ne v celovitosti in vseobsežnosti svojih aktivnosti. Vsekakor pa so lahko dobra rešitev za tiste, ki menijo, da se jim državni uslužbenci ne posvetijo dovolj in si lahko plačajo predvsem bolj intenzivne storitve, ki niti niso nujno tudi bolj kvalitetne, kot bi bile državne ob enaki pozornosti. Vendar detektiv svoje delo opravlja od primera do primera, medtem, ko državni organi spremljajo celotno dogajanje na nekem področju socialne patologije in delujejo bolj po principu ribiške mreže, ki jo nenehno vlečejo skozi družbene strukture in družbeno dogajanje.

Zato obstaja možnost, da detektiv v prihodnje postane glede tega področja dela tudi konkurent, predvsem pa dopolnitev, državnim organom odkrivanja v primeru, ko oškodovanec ali drug udeleženec v postopku ni zadovoljen z javnimi storitvami in želi, tudi za ceno dodatnih stroškov, da se poveča intenzivnost dela in v končni fazi tudi učinek nekega preiskovanja.

8.1 Preiskovanje kaznivih dejanj

Detektivi bi lahko prevzeli vse tiste preiskave kaznivih dejanj, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, pa se policija izreče, da "ne more zaradi majhne pomembnosti dejanja, majhne škode ali prevelike

obremenjenosti, zbirati obvestil" oz preiskati kaznivega dejanja. Še večja pa bi bila upravičenost takšne rešitve v primeru kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog, saj ni ovir, da bi oškodovanec za preiskovanje pooblastil detektiva, ne pa policijo. Takšna rešitev bi imela lahko dodatne varovalke, na primer, če policija v 1 mesecu po naznanitvi kaznivega dejanja ne naredi nič, lahko oškodovanec pooblasti detektiva in od države uveljavlja stroške. Podobne koncesijske dejavnosti poznamo že na področju zdravstva, pravosodja (poravnalci, izvršitelji), otroškega varstva in verjetno še kje.

Glede na zakonske pogoje, ki jih mora za opravljanje dejavnosti izpolnjevati detektiv, ki ga po določilih veljavnega zakona pred pridobitvijo licence varnostno preverja policija, po mojem mnenju ni nikakršnih ovir, da bi zakon dovolil tovrstno delo. Celotno več, menim, da bi lahko država del nalog, ki jih ne zmorejo njeni varnostni organi, celo z neke vrste koncesije prepustila zasebnemu, reguliranemu sektorju, torej bi bila država lahko v nekaterih primerih celo naročnik detektivskih storitev.

8.2 Iskanje oseb in predmetov

Zakon¹ v določa, kdaj, kako in kdo izvaja ukrepe za iskanje oseb in predmetov v posebnem poglavju :

Postopek za izdajo tiralice in razglasa

547. člen

Če se ne ve za stalno ali začasno prebivališče obdolženca, kadar je to po določbah tega zakona nujno, zahteva sodišče od policije, naj obdolženca poišče in sporoči sodišču njegov naslov.

548. člen

(1) Tiralica se sme odrediti, če je obdolženec, zoper katerega je uveden kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti in za katero je v zakonu predpisana kazen zapora dveh ali več let, na begu in če je izdana odredba, da se obdolženec privede, ali sklep, da se pripre.

(2) Tiralico odredi sodišče, pred katerim teče kazenski postopek.

(3) Tiralica se odredi tudi v primeru, če obdolženec pobegne iz zavoda, v katerem prestaja kazen, ne glede na njeno višino, ali če pobegne iz zavoda, v katerem prestaja zavodski ukrep, ki je zvezan z odvzemom prostosti. Odredbo izda v takem primeru direktor zavoda.

(4) Odredba za tiralico, ki jo izda sodišče ali direktor zavoda, se pošlje policiji v izvršitev.

(5) Policija vodi evidenco izdanih tiralic. Podatki o osebah, zoper katere je bila odrejena tiralica, se iz evidence zbrišejo, brž ko pristojni organ tiralico prekliče.

549. člen

(1) Če so potrebni podatki o posameznih predmetih, ki so v zvezi s kaznivim dejanjem, ali če je treba take predmete najti, posebno pa, če je to potrebno, da se ugotovi istovetnost najdenega neznanega trupla, se odredi razpis razglasa, v katerem se zahteva, naj se podatki ali sporočila pošljejo organu, ki vodi postopek.

(2) Policija sme objavljati tudi fotografije trupel in pogrešanih, če so razlogi za sum, da je smrt oziroma izginotje posledica kaznivega dejanja.

Tudi v teh primerih bi bilo možno, da vrsto nalog namesto policije opravi detektiv, predvsem, ko gre za neposredno kontinuirano iskanje posamezne osebe oz. posameznega predmeta. Detektiv

¹ Zakon o kazenskem postopku (uradno prečiščeno besedilo) (ZKP-UPB8) Ur.l. RS, št. 32/2012

ima možnost, da sistematično poizveduje za konkretno osebo oz. predmetom in pri tem uporabi metode in taktiko, ki jo policija uporablja le izjemoma. Seveda bi sodišča ali zavodi odrejali oz. naročali iskanje pri detektivu manj pogosto in bi glavni del sistem splošnega iskanja vključno z evidencami ostal v pristojnosti policije.

8.3 Izvršilni postopek

Postopek izvršbe in postopek zavarovanja se uvede na predlog upnika. Izhajajoč iz tega dejstva, ki je kot norma zapisano v 2. členu zakona¹ pomeni, da je praktično to dejanje odvisno od upnika, država pa mu s sodiščem in izvršiteljem daje podporo. Upnik praktično skozi celoten postopek izvršbe sam skrbi za njeno učinkovitost, saj mora sam zbirati podatke, dajati predloge in nekatere stroške celo vnaprej plačati. Pri tem je pomembno, kot določa zakon², da:

»Sodišče dovoli izvršbo za poplačilo denarne terjatve s tistim sredstvom in na tistih predmetih, ki so navedeni v predlogu za izvršbo.«

Na dolžnikov predlog sodišče omeji dovoljeno izvršbo tako, da se ta opravi samo na nekatera sredstva oziroma na nekatere predmete, če zadoščajo za poplačilo terjatve. Če izvršba s posameznim izvršilnim sredstvom ali posameznim predmetom ni uspešna, sodišče omejeno izvršbo nadaljuje z naslednjimi izvršilnimi sredstvi oziroma na naslednje predmete.

Sodišče lahko do konca izvršilnega postopka na predlog upnika dovoli poleg že dovoljenih sredstev oziroma predmetov, izvršbo še z drugimi sredstvi in na drugih predmetih oziroma namesto že dovoljenih sredstev in predmetov z drugimi sredstvi oziroma drugimi predmeti.

Sodišče lahko določi na predlog dolžnika za izvršbo drugo sredstvo namesto tistega, ki ga je predlagal upnik, če zadošča za poplačilo terjatve. Zoper sklep o zavrnitvi predloga ni pritožbe.

Na podlagi te in vrste drugih določb v zakonu je jasno, da je za upnika zelo pomembno, da že pred začetkom izvršbe, posebej pa v času, ko ta poteka, zbere čim več podatkov o premoženju dolžnika, ki je lahko predmet izvršbe. Pri tem gotovo velja, da je pri tem pomoč detektiva nujen pogoj v fazi pred izvršbo, zelo priporočljiva pa tudi med samo izvršbo. Ta pomoč se izkaže lahko v dveh oblikah. Prvič kot iskanje samega dolžnika in vzporedno tudi njegovega premoženja, ki ga lahko upnik predlaga v predlogu za izvršbo in drugič, v postopku izvršbe, ko je detektiv lahko pooblaščenec upnika, ki skrbi za njegove interese že v fazi rubeža in ocenjevanja premoženja, ki se rubi. Od te faze je mnogokrat odvisen celoten uspeh izvršbe. Žal je zakon z eno od sprememb ukinil obvezno prisotnost upnika pri rubežu. Tako je sedaj prisotnost fakultativna, praviloma pa se upniki rubežev ne udeležujejo več in je celoten postopek odvisen od kvalitete in kapacitet izvršitelja. Določba o izvedbi rubeža je sedaj drugačna, zakon³ določa:

(Obvestilo o rubežu)

Praden začne izvršitelj z rubežem, vroči dolžniku sklep o izvršbi oziroma sklep o določitvi izvršitelja, če mu ta še ni bil vročen.

Če dolžniku ni mogoče vročiti sklepa o izvršbi ali sklepa o določitvi izvršitelja ob rubežu, mu ga izvršitelj vroči pozneje.

O času in kraju rubeža obvesti izvršitelj upnika in ga opozori, da bo rubež opravljen tudi, če se ga upnik ne bo udeležil.

Rubež se opravi, če tudi dolžnik oziroma upnik ni navzoč.

O rubežu obvesti izvršitelj dolžnika oziroma upnika, ki pri njem ni bil navzoč.

Zakon je v osnovnem besedilu zahteval, da se upnik oz. njegov pooblaščenec udeleži rubeža, kot prvega stvarnega dejanja izvršbe. Zakon je določal v 82. členu: »O času in kraju rubeža obvesti

¹ Zakon o izvršbi in zavarovanju (uradno prečiščeno besedilo) (ZIZ-UPB4)

Ur.l. RS, št. 3/2007 Spremembe: Ur.l. RS, št. 47/2009

² Prav tam, čl.34

³ Prav tam, čl.82

izvršitelj upnika. Če se upnik ne udeleži rubeža, sodišče izvršbo ustavi. V obvestilu o rubežu opozori izvršitelj upnika na posledice, če se rubeža ne udeleži.« Vloga upnika se je v dejanskem odvijanju izvršbe oslabila, saj naenkrat ni imel več vpogleda v dejansko stanje in v možnost izpeljave izvršbe do konca. Izvršitelj pa je s tem dobil absolutno vlogo v procesu izvršbe, saj je v lastni pristojnosti opravljal vsa dejanja na terenu. Pravno je torej upnik s pomočjo sodišča gospodar postopka, dejansko pa je po vseh spremembah in dopolnitvah to postal izvršitelj.

»Tu se ponovno¹ zadeve zapletejo saj imajo izvršitelji različne pristope in način dela, ob tem pa tudi različne cene za opravljanje izvršbe. Nekateri storitev zaračunavajo v naprej. Zgodilo se mi je, da sem bil pri izvršitelju, ki je dolžnika iskal po Ljubljani na različnih naslovih, kjer je imel dolžnik prijavljen naslov prebivanja in sedež podjetja v resnici pa je dolžnik stanoval le kilometer od izvršitelja. Ob mojem predlogu, da bi dolžniku zasegli vozilo, ki ga ima v posesti pa sem dobil odgovor da moram počakati vrstni red ker ima 11.000 zadev v obravnavi in trenutno rešuje še nekatere zadeve iz leta 2002. Ob tem podatku se vsekakor ne morem čuditi če so izvršbe realizirane samo v 10%.

Ob zbiranju informacij o dolžniku ugotavljam, da se dolžniki izgovarjajo na različne načine, da ne poravnajo svojega dolga, svoje premoženje pa spretno skrivajo pred pravosodnimi organi. Ugotavljam tudi, da se nihče od pristojnih sploh ne ukvarja z ugotavljanjem premoženja, ki ga je dolžnik ustvaril in ga tudi ustvarja. Dolžniki vsakodnevno opravljajo svoje delo, zaslužek pa spretno prikrijejo tako, da plačilo prejmejo takoj na roke ali pa plačilo usmerjajo preko drugih podjetij, ki jih imajo v lasti sami, sorodniki, znanci ali prijatelji. Zato imajo nekateri ustanovljene tudi tako imenovana slamnata podjetja, ki so v lasti tujcev, ki sploh ne vejo, kaj se s podjetji dogaja. Prejeli pa so določeno vsoto samo zato, da so ta podjetja registrirali na območju Slovenije.

Ugotavljam, da gre v veliko primerih za goljufije, poslovne goljufije, lažne stečaje, utajo davkov itd. Policija, tožilstvo in davčna služba pa skorajda ne naredi ničesar. Sam sem se velikokrat obrnil na omenjene inštitucije in vedno dobil v odgovor, da zakonodaja ni primerna predvsem pa mi kot detektivu zakonsko nismo pristojni za pridobivanje posameznih podatkov od pristojnih služb.«

8.4 Nadzor nad osebami in sodelovanje s sodišči

Na področju nadzora nad osebami je možno razmišljati o angažiranju detektivov na dveh velikih področjih oz vsebinsko podobnih dejavnostih, ki pa sodita v dve različni pravni področji:

Nadzor nad osebami, ko gre za ukrepe za zagotovitev prisotnosti oseb, ki so v kazenskem postopku in se nanašajo na zagotovitev prisotnosti obdolženca oz. obtoženca in

Nadzor nad osebami, ki so bile pravnomočno obsojene, ki že prestajajo zaporne kazni ali so na pogojnem odpustu s prestajanja zaporne kazni

V prvem primeru gre za nadzor nad osebami, ki so jim izrečeni ukrepi, ki so določeni v XVII poglavju Zakonu o kazenskem postopku, ki se lahko uporabijo za zagotovitev obdolženčeve navzočnosti, za odpravo ponovitvene nevarnosti in za uspešno izvedbo kazenskega postopka. Predvsem gre za vabilo, privedba, obljuba obdolženca, da ne bo zapustil prebivališča, prepoved približanja določenemu kraju ali osebi, javljanje na policijski postaji, varščina, hišni pripor in pripor. Večino ukrepov, morda z izjemo privedbe, bi lahko opravljali v prilagojeni obliki detektivni.

¹ Ivan Hvala Medved, 2010, Mnenje o delu detektiva v postopku izvršbe, dopis-pobuda

Predvsem bi lahko sodnik oz. sodišče lahko prepustilo vlogo nadzora nad izvajanjem oz. spoštovanjem ukrepa detektivu tam, kjer sedaj te naloge zakon nalaga policiji.

V drugem primeru pa gre za sodelovanje z državnimi organi pri izvajanju njihovih nalog do obsojenih oseb, katerih pravice in obveznosti določa zakon¹, njihovo ravnanje in upoštevanje navodil pa je pomembno za odločanja o njihovih pravicah oz. gre lahko za njihove kršitve. Tu gre za vrsto opravil, ki bi jih detektiv lahko opravil po nalogu pristojnega sodnika oz. sodišča. Gre tako za vročanje pozivov na prestajanje kazni zapora, za ugotavljanje okoliščin, ki opravičujejo odložitev začetka prestajanja kazni zapora², za ugotavljanje bivanja v času pogojnega odpusta obsojenca³, za izvajanje nalog v primeru pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom in podobno.

9 Potrebne spremembe zakonodaje

Razvoj dejavnosti detektivov praviloma niti ne zahteva velikih zakonodajnih posegov. Glede sedanje ureditve po ZDD1 sicer obstaja vrsta pripomb in kritik, vendar se večinoma ne nanašajo na tematiko, ki jo obravnava ta prispevek. V tem zakonu bi bilo potrebno dopolniti nekatere določbe, ki bi napotile na ureditev v drugih področnih zakonih, v primeru sprememb pa bi bilo nujno določiti tudi »detektive z državno koncesijo« ter pogoje in merila za pridobitev takšne koncesije. Bolj dosledna pa bi bila takšna ureditev, ki bi že v samem zakonu določila vse naloge, ki bi jih lahko v podporo državnim organom opravljali detektivi.

Nujno bi bilo opraviti nekaj sprememb v kazenski zakonodaji, predvsem v Zakonu o kazenskem postopku, kjer bi morali opredeliti vlogo detektiva in pogoje, pod katerimi bi lahko opravljal naloge, ki so po sedANJI ureditvi predana izključno državnim organom in službam.

V Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij, kjer bi določili naloge, ki jih lahko izvajajo detektivi namesto sedaj pooblaščenih državnih organov in služb.

V Zakonu o izvršbi in zavarovanju, kjer bi zakonodajalec določil vlogo detektiva in njegovo prisotnost v fazi rubeža dolžnikovega premoženja. Glede na razmišljanja v tem prispevku bi bile potrebne tudi spremembe, ki bi določile naloge, ki bi jih v korist upnika pa tudi katerega drugega udeleženca v teh postopkih, lahko opravljal detektiv (na primer iskanje premoženja, zagotavljanje dokazov za izkazovanje lastništva, za dokazovanje pravic tretjih oseb in podobno).

10 Zaključek

Pregled razvoja detektivske dejavnosti v Sloveniji in poskus pogleda na možne smeri razvoja pokaže, da je regulacija poklica na razvoj vplivala le v omejevalnem smislu. Za razliko do mnogih reguliranih poklicev namreč detektivom zakonodaja ni prinesla nikakršnih pozitivnih učinkov z vidika zagotavljanja možnosti pridobivanja dohodka izven prostega trga. S tem mislim na podobne

¹ Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (uradno prečiščeno besedilo) (ZIKS-1-UPB1) Ur.l. RS, št. 110/2006

² Prav tam, čl. 25 O prošnji za odložitev izvršitve kazni odloča predsednik okrožnega sodišča ali sodnik, ki ga on pooblasti. Odločbo je treba izdati v osmih dneh od prejema prošnje. Preden izda odločbo, lahko sodišče s potrebnimi preverjanji ugotovi dejstva, ki jih prosilec navaja v prošnji. Do izdaje odločbe o prošnji se začetek prestajanja kazni odloži.

³ Prav tam, čl. 106 (2) V prošnji za pogojni odpust mora biti navedeno, v katerem kraju namerava obsojenec prebivati v času, ko je na pogojnem odpustu. (3) Prošnja za pogojni odpust se vložijo pri zavodu ali neposredno pri komisiji. (4) Pogojno odpuščeni obsojenec se mora po prihodu v kraj iz drugega odstavka tega člena v osmih dneh prijaviti pristojni upravni enoti, ki ji mora v enakem roku sporočiti tudi vsako spremembo kraja prebivanja.

poklice, ki so prisotni v uveljavljanju pravnega reda (notarji, izvršitelji, pravnalci), poklicev ki delujejo v pomoč državljanom v pravnih postopkih (odvetniki) pa tudi drugih reguliranih poklicev, ki delujejo na drugih področjih (zdravniki, dimnikarji). Vsem navedenim poklicem je država poleg regulacije namenila tudi del njihovih fiksnih dohodkov s tem, da je predpisala njihovo obvezno prisotnost v postopkih oz. je državljanom naložila, da obvezno uporabljajo njihove storitve ali jim je podelila koncesijo in zagotovila sredstva za izvajanje koncesijske dejavnosti.

Pogled na obseg dejavnosti detektivov kaže, da gledano skozi njihovo število dejavnost že več let stagnira. Po začetni veliki rasti števila¹detektivov v drugi polovici 90 let prejšnjega stoletja, število detektivov ostaja praktično enako, novi detektivi le nadomeščajo tiste, ki to dejavnost opuščajo.

Ugotavljanje vzrokov za takšno stanje bi zahtevalo samostojno raziskavo, lahko pa ugotovim, da na trgu storitev v Slovenij obstaja možnost razvoja dejavnosti, detektivi pa premalo izkoriščajo široko odprte možnosti. V prispevku je navedenih in deloma nametanih le del možnih dejavnosti, za katere sem sicer prepričan, da jih posamezni detektivi tudi opravljajo. Menim pa, da aktivnosti na teh področjih niso prisotne v zadostni meri in kvaliteti. Za porast detektivske dejavnosti bo potrebno uporabiti poleg primernejših zakonskih ureditev tudi več znanja, sodoben marketinški pristop, okrepitev ugleda poklica in večje vključevanje detektivov v mednarodne tokove storitev samostojno ali v povezavi s tujimi detektivskimi agencijami.

Vsekakor pa možnosti razvoja dejavnosti, kot v vseh tržnih dejavnostih pa bodo potrebni večji vložki, več dela, domselnosti, predvsem pa znanja (strokovnega, marketinškega in jezikovnega). Zanesljivo pa bo šele pojav kvalitetne in kapitalsko dovolj močne detektivske družbe pomeni pravi razcvet te dejavnosti, ki doslej pomeni bolj zanimivost in skorajda eksotiko v naših krajih².

11 Literatura

- Hočevar, B. (28.5.2012) Nekaterih niti zapor ne premakne, Delo,
Hvala Medved, I. (2010). Mnenje o delu detektiva v postopku izvršbe, dopis-pobuda
Imossi, T. sekretar IKD (Mednarodno združenje detektivov), 2010, Konferenca IKD Pecs, Madžarska
Klavora, M. (2010), predstavitev dejavnosti Dez RS na konferenci IKD, Pecs, Madžarska
Klavora, M, (2012), predavanje za člane ICS, Ljubljana
Klavora, M, (2010), Detektivska dejavnost v Sloveniji, Dnevi varstvoslovja, Fakulteta za varnostne vede
Rogl, A. (2009). *Poklic revizorja v EU in v svetu*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
Škrabar, Trivunovič, Požru (2011). Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, Fakulteta za varnostne vede.
Detektiv, revija DeZRS, 2011, uvodnik
Private Security Industry Act, 2001, Velika Britanija
Zakon o detektivski dejavnosti, *Uradni list RS*, št.17/2011
Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ-UPB4)
Uradni list RS, št. 3/2007 Spremembe: Ur.l. RS, št. 47/2009

¹ Škrabar, Trivunovič, Požru 2011, Retrospektiva detektivske dejavnosti, Dnevi varstvoslovja, FVV

² Mitja Klavora, 2010, predstavitev dejavnosti Dez RS na konferenci IKD, Pecs, Madžarska

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1-UPB1).
Uradni list RS, št. 110/2006.

Zakon o Javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije – ZJSRS-E. *Uradni list RS*, št. 61/06.

Zakon o javnem naročanju (ZJN-2). *Uradni list RS*, št. 128/2006. Spremembe: Ur.l. RS, št. 16/2008, 19/2010, 18/2011.

Zakon o kazenskem postopku (ZKP-UPB8). *Uradni list RS*, št. 32/2012.

Zakon o reviziji postopkov javnega naročanja – ZRPJN-E. *Uradni list RS*, št. 53/07.